

La guerre de Trente Ans

Au début du ^{xvii}e siècle, deux partis rivaux se trouvèrent en présence en Allemagne. D'un côté l'Union évangélique, à la tête de laquelle s'était placé l'électeur palatin calviniste, et de l'autre, la Ligue catholique ou Sainte Ligue, dirigée par Maximilien de Bavière, catholique austère, et soutenue par l'Autriche. Un conflit devint inévitable. Ce terrible affrontement, qui a causé tant de malheurs en Allemagne et en Europe centrale, a reçu le nom de guerre de Trente Ans.

La lutte commença en Bohême. Ferdinand de Habsbourg, prince catholique bien connu pour ses sentiments antiprotestants, fut nommé roi de Bohême en 1617 et couronné empereur d'Allemagne en 1619. C'était un coup dur pour les protestants de Bohême. En effet, le plus grand privilège qu'ils avaient pu obtenir des rois-empereurs précédents était une charte de tolérance, appelée aussi « lettre de majesté », qui leur accordait le droit de pratiquer leur religion. Déjà, malgré la charte, l'évêque de Prague, approuvé par le prédécesseur de Ferdinand, Mathias, avait fait démolir un temple. Aussi, quand un décret défendit aux protestants de tenir des assemblées, ils répondirent en précipitant deux fonctionnaires impériaux du haut d'une fenêtre du palais de Prague (défenestration de Prague, 1618).

Les assemblées de Bohême refusèrent de reconnaître en Ferdinand le souverain de leur pays et ils appelèrent au trône l'électeur palatin Frédéric V. Le règne de ce dernier fut de courte durée. En 1620, il fut battu à la Montagne Blanche, près de Prague, par les forces catholiques.

Ferdinand prit de terribles mesures pour châtier les protestants de Bohême. Leurs biens furent répartis entre les Allemands et les Tchèques catholiques. Le catholicisme, de même que la langue allemande, furent déclarés obligatoires et la couronne de Bohême devint héréditaire dans la maison de Habsbourg.

Les protestants demandèrent le secours du roi de Danemark, Christian IV. Un riche aventurier, Wallenstein, duc de Friedland, leva à ses propres frais une armée contre le roi Christian qu'il vainquit. Il le força à signer la paix de Lübeck (1629), par laquelle le Danemark renonçait à intervenir dans les affaires allemandes.

L'empereur Ferdinand était devenu la figure la plus marquante de l'Europe; la France en prit ombrage. En 1631, le cardinal de Richelieu versa d'importants subsides aux Suédois, dont le roi Gustave-Adolphe voulait faire de la Baltique une mer suédoise. Son armée parfaitement entraînée et très mobile prit part à de nombreuses batailles : Magdebourg, Breitenfeld, et Lutzen où Gustave-Adolphe trouva la mort. La guerre se poursuivit avec une intervention directe de la France : Turenne et Condé menèrent des campagnes victorieuses en Allemagne et dans les Pays-Bas (bataille de Rocroi), jusqu'en 1648, année où fut conclue la paix de Westphalie. La Suède devint la plus grande puissance du nord de l'Europe, et la France, qui s'agrandissait d'une partie de l'Alsace, la plus grande puissance de l'Europe occidentale. Quant à l'Allemagne, elle sort de la guerre profondément divisée. Le rêve d'une monarchie centralisée nourri par les Habsbourg s'écroule.

En haut : Gustave-Adolphe. Siège de Magdebourg par les Suédois.

En bas : la défenestration de Prague. Wallenstein et Richelieu.

DE DERTIGJARIGE OORLOG

Tijdens de oorlog tussen Engeland en Spanje botsten in Europa de katholieke en de protestantse legers verschillende malen op elkaar. In 1608 vormden de protestanten een Evangelische Unie, onder de leiding van de keurvorst van het Palatinaat. Anderzijds verenigden de katholieken zich in een Katholieke Liga, aangevoerd door Maximiliaan van Beieren. Een oorlog scheen onvermijdelijk.

In 1617 werd Ferdinand van Stiermarken, een man die door de jezuïeten was opgevoed en om zijn protestantenvervolgingen bekend stond, tot koning van Bohemen en Hongarije uitgeroepen. Dit betekende voor de Boheemse protestanten een geweldige slag. De uiterste gunst die ze ooit tevoren van een keizer hadden verkregen, was een keur van verdraagzaamheid, soms de Majesteitsbrief genoemd, die hun in 1609 was toegestaan. Hierdoor verkregen ze het recht, de calvinistische godsdienst te belijden en tempels te bouwen. En toch had Keizer Matthias, ondanks de Majesteitsbrief, het de bisschop van Praag toegestaan, de protestantse kerk te Klostergrab te vernielen. De hervormden vroegen zich dus terecht af, wat er zou gebeuren als Ferdinand koning en Heilig Rooms Keizer moest worden.

Toen een decreet openbaar werd gemaakt, waarbij het de protestanten werd verboden bijeenkomsten te houden, antwoordden ze hierop door twee katholieke ministers en een secretaris uit het Hradcany-paleis te werpen. Deze daad staat bekend als de defenestratie van Praag. De protestanten weigerden Ferdinand te erkennen en verzochten de keurvorst van het Palatinaat, de Boheemse troon te willen aanvaarden. Frederik V, die als Paltsgraaf bekend staat, aanvaardde het aanbod, hoewel hij wist dat het hem in een oorlog met Ferdinand zou storten. Het geluk van de Paltsgraaf duurde niet lang. In november 1620 werd hij op de Witte Heuvel, nabij Praag, door het leger van de Katholieke Liga, onder de leiding van Maximiliaan van Beieren, verslagen.

Frederik V vluchtte toen uit het land en liet de Boheemse protestanten aan hun lot over. Ferdinand nam niet slechts hardvochtige en onderdrukkende maatregelen om het Boheemse protestantisme uit te roeien, maar hij beroofde ook de rijkere protestanten van hun landgoederen, die hij onder Duitse en Tsjechische katholieken verdeelde. Het Duits

werd de officiële taal, de kroon van Bohemen werd een deel van het Habsburgse erfgoed.

De grootste vergissing die Ferdinand beging, was de verbanning van de Paltsgraaf uit het keizerrijk en de schenking van de gebieden van het Palatinaat aan Maximiliaan, de overwinnaar van de Witte Heuvel. De inwoners van dit land waren overtuigde protestanten, die de katholieke Maximiliaan niet als hun vorst wilden aanvaarden. Ze deden beroep op de hulp van een lutheraans koning, Christiaan IV van Denemarken. In dit stadium van de strijd stelde Wallenstein, prins van Friedland, een ietwat geheimzinnig avonturier, op eigen kosten een leger samen, waarmee hij voor Ferdinand tegen Koning Christiaan in het veld trok. Hij vocht en overwon, waardoor Denemarken werd gedwongen zich uit de strijd terug te trekken. Maar toen ging Wallenstein ertoe over, zowel de protestanten als de katholieken te plunderen, totdat de keizer ervan overtuigd raakte, dat hij hem moest ontslaan.

Door al deze gebeurtenissen was de keizer de sterkste figuur in Europa geworden. Frankrijk vreesde hem zo erg, dat in 1631 kardinaal Richelieu, de machtige Franse minister, ermee akkoord ging dat Frankrijk de geldmiddelen zou verstrekken voor een Zweedse militaire expeditie, die de kansen ten gunste van de protestanten zou moeten doen keren. Deze gedachte paste uitstekend bij de ambities van de uitstekende Zweedse koning Gustaaf Adolf. Hij wilde de Baltische Zee voor Zweden veroveren, de plannen van Ferdinand om in zijn plaats een katholiek op de Zweedse troon te plaatsen dwarsbomen en voor het protestantisme vechten.

Zijn zeer beweeglijk en goed uitgerust leger nam deel aan vele veldslagen: te Maagdenburg, Breitenfeld, Lützen en elders. De lange oorlog duurde tot in 1648, maar reeds sinds de slag bij Breitenfeld (1631) kon over het resultaat nauwelijks twijfel bestaan. Zweden kwam als de voornaamste Noord-europese macht uit de strijd te voorschijn. Duitsland werd verwoest en het heeft meer dan een eeuw geduurd voordat het deze slag te boven was. Frankrijk was sterk genoeg om het grootste gedeelte van Elzas-Lotharingen op te eisen en te verkrijgen en de katholieke contrareformatie werd tegengehouden.

Onder : De defenestratie van Praag. **Boven :** Gustaaf Adolven het beleg van Maagdenburg. **Rechts :** Wallenstein en kardinaal Richelieu.

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.